

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmy programą

Pranešimas spaudai

2017 m. sausio 26 d.

Rusifikacija XIX a. Lietuvoje: mitai ir tikrovė

Šiandien daug kalbama apie įtemptus Lietuvos ir Rusijos santykius. Istorikas dr. Darius Staliūnas kviečia atsigręžti į praeitį ir panagrinėti, kaip jie klostėsi XIX a. Mokslininkas jau keliolika metų tyrinėja ir aiškinasi, kokių tikslų siekė Rusijos imperijos valdžia buvusiose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (Šiaurės vakarų kraštas pagal rusišką XIX a. terminiją) žemėse vadinamu rusinimo laikotarpiu po 1863 m. sukilimo.

„Iš Rusijos valdančiojo elito buvo manančiųjų, kad etninės lietuvių žemės buvo suvokiamos kaip rusų tautinė teritorija. Vis dėlto dažniau teigta, kad, skirtingai nei likęs Šiaurės vakarų kraštas, lietuvių žemės nebuvo laikomos rusų tautine teritorija, į jas žiūrėta tik kaip į imperijos dalį“, – įžvalgomis dalijasi dr. D. Staliūnas.

Analizuodamas Rusijos imperijos tautinę politiką Šiaurės vakarų krašte, mokslininkas vertina ne tik lietuvių, bet ir lenkų, baltarusių, ukrainiečių, žydų situaciją.

Pasak D. Staliūno, apie rusinimą kaip asimiliaciją XIX a. galima kalbėti tik išsiaiškinus to meto tautiškumo sampratą. Tyrimai parodė, kad XIX a. antroje pusėje rusiškame diskurse vyravo įsitikinimas, kad pagrindinis tautiškumo kriterijus yra ne kalba, bet religija. Vadinasi apie rusinimą kaip asimiliaciją galima kalbėti tik tuomet, jei imperinė valdžia siektų kitatikius paversti stačiatikiais. Tokios politikos elementų matyti tik baltarusių atveju.

Kalbėdami apie tautinius konfliktus, istorikai ilgą laiką tvirtino, kad imperijos valdžia surengė antižydiškus pogromus carinėje Rusijoje. D. Staliūnas pateikia kitokį požiūrį: nors imperinė valdžia prisidėjo kurstant antižydišką atmosferą, tačiau pogromų neplanavo ir neorganizavo, mat bijojo, kad kolektyvinis smurtas gali tapti nevaldomas ir atsigręžti prieš kitas visuomenės grupes.

„Svarbiausia pogromų priežastis buvo įvairios įtampos visuomenėje. Lietuvoje, palyginti su kitais vadinamosios Žydų sėslumo zonos regionais, XIX a. pogromų vyko labai nedaug. XIX a. Lietuvoje jų užfiksuota apie dešimt. O štai vien 1905–1906 metais visoje Rusijos imperijoje skaičiuojama 500–600 kolektyvinių smurto atvejų, kurių dauguma buvo antižydiški,“ – pasakoja istorikas.

Anot jo, dažniausiai pogromai vyko tuose Rusijos imperijos regionuose, kurie sparčiai ekonomiškai vystėsi, kur buvo didelė naujai atvykusių žmonių – žydų ir krikščionių – koncentracija ir vyko arši konkurencija dėl darbo vietų, pasidalijimo veiklos sferomis. „Lietuva buvo senas agrarinis kraštas su minimalia industrializacija, todėl čia konkurencijos tarp lietuvių ir žydų buvo gerokai mažiau“, – sako D. Staliūnas.

Mokslininkas D. Staliūnas nominuotas 2016 m. Lietuvos mokslo premijai gauti už darbų ciklą „Rusijos tautinė politika ir tarpetniniai santykiai XIX a. Lietuvoje“.